

ПРАКТИКИ ВИВЧЕННЯ І ЗБЕРЕЖЕННЯ СТАРОЖИТНОСТЕЙ КУЛЬТУРИ

УДК 069.01:[008+930.85+159.953]

DOI: 10.18523/2617-8907.2021.4.106-112

Оксана Бондарець

МУЗЕЇ: ЗБЕРЕЖЕННЯ СПАДЩИНИ, ОСМИСЛЕННЯ МИНУЛОГО, ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ¹

Продовжуючи обговорення поняття «музей», авторка звертає увагу на деякі термінологічні аспекти, пов'язані з музеєм як інституцією пам'яті. Наголошено, що саме музейні предмети є основою адаптивних та інкультураційних можливостей музею та що в епоху глобалізації музей може створювати оптимальні умови для культурної ідентифікації. Авторка погоджується, що нині конче потрібно посилювати захист цінностей, інформації щодо низки історичних подій та протидіяти нарузі над історичною пам'яттю.

Ключові слова: музей, колекція, теоретична музеологія, історична пам'ять, культурна пам'ять, культурна ідентифікація.

Постановка проблеми. Сприйняття музею як простору взаємодії між публікою і колекціями постійно переосмислюється з огляду передовсім на соціокультурну ситуацію, і це відображається на специфіці спрямування діяльності та визначенні місії різних музеїв.

У 2019 р. темою Генеральної конференції Міжнародної ради музеїв (ICOM) у Кіото, як і Міжнародного дня музеїв, було обрано «Музеї як культурні хаби: майбутнє традицій». Запропоноване нове визначення «музею» викликало ще більшу дискусію. Генеральна асамблея ICOM відтермінувала голосування за це визначення (за це рішення проголосувало 70 % Асамблеї).

Наступна тема Генеральної конференції ICOM звучить як «Сила музеїв». Комітет університетських музеїв та колекцій (UMAC) підтримує

розвиток музеїв як важливого джерела для визначення та збереження культурної спадщини. Тому UMAC запропонував низку конференцій із загальною назвою «Сила музеїв»: 31 серпня – 5 вересня 2021 р. у Технічному університеті м. Дрезден (Німеччина) та 20–28 серпня 2022 р. у Празі (Чехія).

Нині науковці трактують музейний простір як «соціальний простір», розглядають музеї як інститути соціальної пам'яті (історичної чи культурної пам'яті). А основними складниками, що визначають розвиток сучасного музею, називають комунікацію, інтерактивність, партисипацію.

Ми вже аналізували динаміку комунікаційних програм і так звані нові форми культурно-освітньої діяльності музеїв, музейний простір як соціальний (Бондарець 2018; 2019), але наполягали на важливості продовження дискусії щодо еволюції теоретичних засад музею.

¹ Доповідь на науковій конференції «Актуальні проблеми теорії та історії культури» у рамках Днів науки НаУКМА (20–21 лютого 2020 р.).

Мета дослідження – аналіз стратегії визначення пріоритетних напрямів музейної діяльності, місця та ролі музеїв у процесах пам'яті.

Виклад основного матеріалу

1. Спрямування музейної діяльності

Музеї накопичують і транслюють досвід певної культури, а те, як вони цей досвід презентують, є частиною складного процесу формування ідентичності нації. На наукових форумах музеїв нині часто повторюють, що важливим завданням є виокремлення сенсу, єдиної лінії серед подій та створення спільного колективного досвіду, який своєю чергою впливає на самоідентичність людини. Насамперед, кожен музей має обрати свою освітню стратегію, визначити пріоритетні напрями діяльності.

На нашу думку, досі заслуговує на увагу типологія спрямування музейної діяльності:

- музеї, зорієнтовані на експонати і колекції;
- музеї, зорієнтовані на наратив, що викликають спогади про минулі враження та драматичні ситуації;
- музеї, зорієнтовані на публіку, які пропонують різноманітний освітній досвід для різних цільових аудиторій;
- музеї, зорієнтовані на місцеву громаду, що базуються на взаєминах місцевих мешканців та глибоко вкорінені в життя громади;
- національні музеї, більшу частину діяльності яких оплачує держава та які охоплюють широкі сфери, представляють і звеличують національний характер та цінності (Н. Котлер, Ф. Котлер, В. Котлер 2010, с. 34–35).

Зрозуміло, що ці типи спрямування музейної діяльності є аналітичними і музеї можуть поєднувати декілька з них. Н. Котлер, Ф. Котлер та В. Котлер наголошують, що результатом різного спрямування музеїв є різні типи досвіду, навчання і рівня залученості відвідувачів (Н. Котлер, Ф. Котлер, В. Котлер 2010, с. 35, а також с. 20, схема 1.1), що, як ми думаємо, уже цим має приваблювати публіку. Велике різноманіття різних місій, цілей та типів діяльності, самобутність кожного музею роблять музейний світ цікавим.

На українських теренах особливо гострими є дискусії щодо спрямування національних музеїв. Якщо музей пріоритетним напрямом своєї діяльності вважає організацію дозвілля, то чи може він мати статус національного? Функція дозвілля є важливою, але не може бути основною, адже сутності музею насамперед відповідає функція пізнання. У цьому контексті варто нагадати трактування музейництва як специфічного способу

пізнання та передачі соціального досвіду, яке останні кілька десятиліть не викликало принципової критики.

Неодноразово українські музейники говорять про вибіркоче та поверхове копіювання досвіду насамперед США та інших країн без осмислення того, як загалом працюють там музеї (зокрема, часто не беручи до уваги специфічних рис та основних тенденцій розвитку музейництва тих чи інших регіонів).

Нагадаємо, що, переглядаючи місію, музеї мають враховувати низку чинників: *історію та традиції музею*, актуальні *пріоритети* керівників та працівників музею (а в окремих випадках – і головних спонсорів), *середовище* (політичне, економічне, соціальне і технологічне), *ресурси* музею, особливу *специфіку* музею як такого (тобто розширення, збереження, експонування та інтерпретація фондів неодмінно мають бути одним із аспектів місії) (Н. Котлер, Ф. Котлер, В. Котлер 2010, с. 102–103).

2. Чи можуть музеї не мати колекцій?

Нині не є винятковими випадки, коли виставкові зали, мистецькі та культурні центри, які приймають тимчасові виставки, але не володіють колекціями, зареєстровані як музеї. Дитячі музеї також не мають колекцій (у традиційному розумінні цього слова, тобто *музейних предметів*), а володіють навчальними предметами (тобто, ймовірно, *науково-допоміжними матеріалами*). Навіть у фаховій літературі наголошують, що хоча більшість музеїв організовує свою діяльність довкола спеціалізованої колекції або ж кількох колекцій, унікальних для своєї сфери, окремі музеї (особливо наукові та дитячі) можуть не мати колекцій, проте вони, як і інші, відіграють унікальну освітню роль (напр.: Н. Котлер, Ф. Котлер, В. Котлер 2010, с. 36). На нашу думку, така багатогранність музейного світу дещо суперечить так званій *специфіці* музею (тобто, насамперед, наявності колекції), про яку ми згадували вище як чинник визначення музейної місії. Водночас до музейної галузі належать, наприклад, ботанічні сади та зоопарки у США, оскільки в основі їхньої діяльності є збирання та збереження колекцій (тут можемо пригадати київський Музей медуз, який часто критикували українські музейники).

Варто також звернути увагу, що тенденція «стіни без музею», що реалізує ідею музею без традиційних колекцій в основі, на сьогодні вже зазнає істотних змін: такі музеї згодом починають комплектувати власну колекцію.

Нині не можна ігнорувати таку важливу тему, як збереження культурної спадщини та цифрову

трансформацію. Музеї активно використовують мультимедійні технології для збереження та популяризації спадщини. Але специфіка музею насамперед як інституту зберігання, вивчення та трансляції предметних форм культури не має бути втраченою. Саме *музейні предмети* є основою адаптивних та інкультураційних можливостей музею. В епоху глобалізації музей може створювати оптимальні умови для культурної ідентифікації.

3. Роль музею в процесах пам'яті та стійкості

А) *Музей як інституція пам'яті: термінологічні аспекти*

Трактування музею як феномену історичної пам'яті (сукупності знань та масових уявлень соціуму про спільне минуле (Горак 2002, с. 281)), культурної пам'яті (взаємодії теперішнього з минулим, що формує ідентичність колективу (напр.: Сарапіна 2012, с. 88)) нині не є новим. Тому визначення музею, запропоноване Міжнародною радою музеїв, зокрема така його частина «Музей – це простір, створений для критичного осмислення та обговорення минулого і майбутнього» (Міжнародна рада музеїв дала нове визначення слову «музей»), як бачимо, цілком відповідає зазначеним вимірам. І хоча в проєкті нового терміна це звучало вже дещо інакше: «Музеї – це демократизуючі, інклюзивні та поліфонічні простори, створені для критичного діалогу про минуле і майбутнє» (напр.: Дискусія з приводу нового формулювання поняття «музей»), але це також не суперечить нашим підсумкам. Під час дискусій зауважували, що таке визначення не можна використати, передовсім, у міжнародному (чи національному) законодавстві. Не акцентувавши уваги на специфічних рисах музею (особливих функціях), неможливо виокремити його посеред інших інституцій культури.

С. Руденко наголошує, що «дослідження колективної пам'яті, незважаючи на побічний зв'язок із історією та належність до сфери культурологічного знання, фактично не виокремлені в дисципліну або науковий напрям» (Руденко 2019, с. 270–271). Як аргументи науковець, зокрема, зазначає, що «історичні дослідження мають на меті встановлення нових фактів про історичну дійсність» (Руденко 2019, с. 270), а «культурна пам'ять лише опосередковано стосується соціальної історії та історії технологій (оскільки саме культура виступає сполучною ланкою між соціальними відносинами й технологіями, визначаючи характер перших та особливості застосування других)» (Руденко

2019, с. 271). Дослідник також звертає увагу на поняття «культура пам'яті»: «дозволяє зрозуміти, як саме той чи інший соціум зберігає інформацію про минуле, проте залишається індиферентним до питань, як саме перебудувати колективну пам'ять, щоб вона базувалася на об'єктивних наукових даних» (Руденко 2019, с. 270–271). Як бачимо, С. Руденко обмежує рівні історичних та культурологічних досліджень. (Невже, зокрема, історик лише встановлює наукові факти, а не аналізує їх? Чи не може дати «об'єктивну наукову інтерпретацію історичних подій»?) Тому, на його думку, «з'ясування об'єктивних фактів історичної реальності та доведення їх до широкого загалу, власне, являє собою пам'яткознавчий метод» (Руденко 2019, с. 273). (Тобто ті ж історики також не мають популяризувати свої знання?) Отже, колективна пам'ять як предмет та культура пам'яті як об'єкт пам'яткознавства розглядаються С. Руденком у системі культурологічного знання (Руденко 2019, с. 273).

Нагадаю, що раніше ми вже висловлювали сумніви (Бондарець 2017, с. 77) щодо входження музеєзнавства до складу пам'яткознавства поруч із бібліотечним та архівним пам'яткознавством, а також пам'яткознавством нерухомих пам'яток (напр.: Руденко 2013, с. 198–199).

Варто виокремити думку, що музей є важливим символом нового сприйняття власної історії та культури в цілому (*музейні предмети* транслюють певний культурний код нації). Зокрема, О. Божченко у своєму дисертаційному дослідженні наголошувала, що музейна рефлексія соціокультурної реальності, проходячи через систему цінностей, життєвий досвід, особистість відвідувача, трансформується в нове знання та стає підґрунтям формування історичної пам'яті суспільства. На думку цієї дослідниці, основою взаємодії музею та історичної пам'яті є структурні елементи (а саме: знання, традиції, цінності, символи, образи) та функціональний взаємозв'язок (реалізація функцій: документування, освітньої, виховної, комунікаційної, світоглядної, адаптаційної, ідентифікаційної, інтегративної) (Божченко 2012).

Б) *Українські музеї та деякі проблеми формування історичної пам'яті*

Коли мова йде про націю та самоідентифікацію, то насамперед на думку спадають історичні та національні музеї, адже саме вони здебільшого транслюють повноцінну картину світу.

Зокрема, Інститут соціальної та політичної психології АПН України у своїх дослідженнях,

проведених ще в липні 2005 р., розглядав у контексті державної політики пам'яті саме музеї історичного профілю. Тоді науковці дійшли висновку, що ці музеї консервують дуалізм історичної пам'яті (спостерігався чіткий розподіл між прихильниками «національної» та «радянської» версій української історії за регіональною ознакою), а також наголосили на необхідності здійснення консолідованої політики держави щодо підвищення ролі музеїв у формуванні колективних уявлень про історію України (Чупрій). Нагадаємо, що серед подій, які належать до національного історичного нарративу, розглядалися історія козацтва, дисидентський рух, досягнення української культури, проголошення незалежності України, а до «радянського нарративу» – Друга світова війна, повоєнна відбудова народного господарства, трудовий героїзм народу тощо.

Дещо пізніше знову було наголошено: «Враховуючи те, що минуле й надалі є предметом політичних маніпуляцій й засобом суспільної дезінтеграції в Україні, суспільне порозуміння та примирення щодо суперечливих і вразливих сторінок історичної пам'яті є важливим завданням історичного музею» (Вербицька 2014, с. 13).

У 2019 р. Науковий форум «Революція Гідності: на шляху до історії», ініційований Національним музеєм Революції Гідності разом з іншими інституціями, констатує: «Відповідно, не створено актуальний історичний дискурс, який повинен стати основою нашого переосмислення “гарячої” й травматичної історії, рушієм формування історичної пам'яті, зміцнення громадянського суспільства, консолідації нації» («Революція гідності: на шляху до історії» (Науковий форум, 12.12–13.12.2019 р.)).

Ми погоджуємось, що нині конче потрібно посилювати захист цінностей та інформації щодо низки історичних подій, завдяки яким Україна здобувала свою незалежність. Пригадаймо хоча б план «12 кроків...» та пропозиції запустити в Україні «новий загальнонаціональний діалог про ідентичність», який має враховувати думку сусідів, зокрема Росії.

Російський проєкт спорудження Меморіального центру Голокосту «Бабин Яр» є «частиною інформаційного фронту гібридної війни Росії проти України», як зазначив Йосип Зісельс, виконавчий віцепрезидент Конгресу національних громад України (ОПУ погодив будівництво російського проєкту меморіалу «Бабин Яр». Єврейська громада закликає захистити цвинтар). У час війни реалізація російського проєкту є наругою над історичною пам'яттю.

Варто також пригадати ситуацію, яка склалася довкола Всеукраїнського форуму «Ідентичність в історії: міждисциплінарний вимір», який організував Дніпровський національний історичний музей ім. Д. І. Яворницького (2020 р.). Фахівці змушені були вести дискусію з активістами щодо історичного міфу як складової частини національного міфу, процесу національної самоідентифікації та щодо множинності ідентичності (статевої, соціальної, етнічної, національної, професійної). Обговорюючи інцидент, музейні фахівці наголошували, що діалог між професіоналами та зацікавленими є вкрай важливим, оскільки «просвітлює» зацікавлених, але потрібно виважено підходити до таких публічних обговорень (вміти почути альтернативну думку, своєчасно зреагувати та аргументовано дискутувати).

Нині нашим завданням не є розгляд окремих історичних подій та їхнього впливу на формування історичної пам'яті українського народу. Важливо наголосити, що потенціал музеїв як майданчиків відновлення національної пам'яті та української ідентичності доволі значний, але не розкритий, і не лише регіональними музеями.

На допомогу українським регіональним музеям Український інститут національної пам'яті спільно з Фондом «Лідери Змін» організував, зокрема, проведення двох серій семінарів для 25 керівників музеїв на тему «Дослідження феномену сучасного музею, його роль та місце у суспільстві як інституції пам'яті» (2019 р.) (Інститут організував серії семінарів для українських музейників у Польщі).

Допомогти музеям як на місцевому, національному, так і на глобальному рівнях може Резолюція «Про стійкість та реалізацію порядку денного 2030 року, що трансформує наш світ», розроблена робочою групою з питань сталого розвитку та запропонована ICOM Норвегії та ICOM Великої Британії (ICOM. 2019. Resolution № 1 «On sustainability and the adoption of Agenda 2030, Transforming our World»). Музеї тісно пов'язані з певними цілями сталого розвитку (всього налічується 17 основних цілей), зокрема з темами охорони культурної та природної спадщини, підтримки освіти для сталого розвитку, підтримки наукових досліджень та культурної участі.

ICOM наголошує на важливій ролі музеїв у процесах пам'яті та стійкості, зокрема і під час навчальної зустрічі «Музеї примирення: громади, педагогіка та пам'ять» (2019 р.), метою якої було не лише обговорення музейних

та педагогічних викликів, з якими стикаються сучасні латиноамериканські музеї, а й розроблення кураторських та освітніх стратегій («Музеї примирення»: навчальна програма ICOM підкреслює роль музеїв у процесах пам'яті та стійкості). Вивчення та використання досвіду створення складних наративів зі складних питань історії в музеях світу, на нашу думку, є доволі важливими для українських музейників.

Сучасні музеї під час розроблення проєктів, пов'язаних із травматичними спогадами, питаннями стійкості, діалогом, проблемами примирення в конфліктні періоди історії, хоч і стикаються з численними проблемами, але мають не забувати, що ці проєкти сприятимуть рефлексії серед громадськості.

Висновки. Підсумовуючи, наголосимо, що музейні предмети як рухомі культурні цінності поруч із нерухомими культурними цінностями, бібліотечними та архівними пам'ятками є важливим джерелом осмислення минулого та формування ідентичності. Саме музейні предмети (їх вивчення передбачає атрибуцію, класифікацію, систематизацію, інтерпретацію) у своїй

унікальності чи типовості, багатоманітності символів і значень тощо є основою адаптивних та інкультураційних можливостей музею.

Музеї як інституції пам'яті сьогодні переосмислюють свою місію та завдання, враховуючи насамперед аналіз середовища (як уже зазначали, політичного, економічного, соціального, технологічного), в якому працюють, а також особливу специфіку музею як такого, різноманіття музейного світу та інші вказані вище чинники (Н. Котлер, Ф. Котлер, В. Котлер 2010, с. 102–103).

Нові підходи до побудови наративу музейними засобами, робота з травматичним минулим, використання досвіду «складної історії» в музеях світу, поширення знань про звільнену від міфів та стереотипів історію України – це лише деякі із завдань сучасного українського музею.

Один із аспектів цифрової культури – її здатність наповнювати простір певними сенсами та цінностями. Тому важливим є підвищення вимог до якості інформації на відкритих національних ресурсах, зокрема і музейних сайтах, і т. ін.

Список використаної літератури

- Божченко О. А. Музеи в формировании исторической памяти : автореф. дис. ... канд. культурологии. Санкт-Петербург, 2012. 23 с.
- Бондарець О. В. Структура музеєзнавства: актуальні проблеми розвитку науки. *Наукові записки НаУКМА*. 2017. Т. 191 : Теорія та історія культури. С. 72–78.
- Бондарець О. В. Освітні моделі музею та специфіка освітньої діяльності на сучасному етапі. *Містечіум*. 2018. Вип. 71 : Культурологія. С. 36–42.
- Бондарець О. Сучасна освітня модель музею та деякі актуальні проблеми музейництва. *Могілянські читання*. 2019. *Пам'ять і пам'ятки Мазепиної доби: вивчення, збереження, осмислення* / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. Київ : Фенікс, 2019. С. 12–20.
- Вербицька П. В. Історичний музей як чинник примирення та суспільного діалогу. *Historical and Cultural Studies*. 2014. Vol. 1, no. 1. P. 13–18.
- Горак Г. Пам'ять історична. *Історична наука: термінологічний і понятійний довідник* : навч. посіб. для студентів вузів / В. М. Литвин, В. І. Гусев, А. Г. Слюсаренко та ін. Київ : Вища школа, 2002. С. 281.
- Дискусія з приводу нового формулювання поняття «музей». URL: <http://prostir.museum.ua/post/42194> (дата звернення: 12.09.2019).
- Інститут організував серію семінарів для українських музейників у Польщі. URL: <https://uinp.gov.ua> (дата звернення: 20.12.2019).
- Котлер Н., Котлер Ф., Котлер В. Музейний маркетинг і стратегія: формування місії, залучення публіки, збільшення доходів і ресурсів / пер. з англ. Т. Олійник, Т. Пірогова, С. Рябчук, Р. Свято. Київ : Стило, 2010. 528 с.
- Міжнародна рада музеїв дала нове визначення слову «музей». URL: <https://supportyourart.com/news/street-art-museum> (дата звернення: 11.08.2019).
- «Музеї примирення»: навчальна програма ICOM підкреслює роль музеїв у процесах пам'яті та стійкості. URL: <http://prostir.museum> (дата звернення: 17.02.2020).
- ОПУ погодив будівництво російського проєкту меморіалу «Бабин Яр». Єврейська громада закликає захистити цвинтар. 25.12.2020. URL: <https://bigkyiv.com.ua/opu-pogodyv-budivnytstvo-rosijskogo-projektu-memorialu-babyn-yar-yevrejska-gromada-zaklykaye-zahystyty-tsvyntar/> (дата звернення: 25.12.2020).
- «Революція Гідності: на шляху до історії» (Науковий форум, 12.12–13.12.2019 р.). Київ, 2019.
- Руденко С. Б. Про пам'яткознавчі дисципліни. *Актуальні проблеми теорії і практики музейної та пам'яткоохоронної діяльності*. Київ : НАКККіМ, 2013. С. 188–202.
- Руденко С. Б. 4.3. Пам'яткознавство як наука про колективну пам'ять. 4.4. Пам'яткознавство як навчальна дисципліна. *Вступ до музеєзнавства та пам'яткознавства* : навч. посіб. / за наук. ред. О. М. Гончарової, С. Ж. Пустовалова. Київ : Ліра-К, 2019. С. 268–286.
- Сарапіна С. В. Пам'ять-слід: зворотний бік політик пам'яті. *Культурні трансформації в синхронії та діахронії: теорія і практика* : тези доп. міжнар. наук. конф. 24–27 вересня 2012 р., м. Київ, Україна (до 20-річчя кафедри культурології). Київ : Стародавній світ, 2012. С. 88–89.
- Чупрій Л. Музеї історичного профілю як інструмент державної політики пам'яті. URL: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/april08/20.htm> (дата звернення: 20.12.2019).
- ICOM. 2019. Resolution № 1 “On sustainability and the adoption of Agenda 2030, Transforming our World”. Paris : ICOM. URL: https://icom.museum/wp-content/uploads/2019/09/Resolutions_2019_EN.pdf (дата звернення: 18.02.2020).

References

- Bondarets, Oksana. 2017. "Structure of museology: vital problems of the development of science." *NaUKMA Research Papers. Theory and History of Culture* 191: 72–8. <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/12152?show=full> [in Ukrainian].
- _____. 2018. "Educational models of the museum and the specifics of cultural and educational activities at the present stage." *Magisterium. Culturology* 71: 36–42. <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/15122> [in Ukrainian].
- _____. 2019. "Suchasna osvittnia model muzeiu ta deiaci aktualni problemy muzeinytstva." In *Mohylianski chytannia. 2019. Pamyat i pamyatky Mazepynoi doby: vyvchennia, zberezhennia, osmyslennia*, 12–20. Kyiv: Natsionalnyi Kyievo-Pecherskyi istoryko-kulturnyi zapovidnyk, Feniks. <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/19317> [in Ukrainian].
- Bozhchenko, Olga. 2012. "Muzei v formirovanii istoricheskoy pamyati." Thesis PhD diss. St. Petersburg State Institute of Culture [in Russian].
- Chuprii, Leonid. "Muzei istorychnoho profilu yak instrument derzhavnoi polityky pamyati." <http://old.niss.gov.ua/Monitor/april08/20.htm> [in Ukrainian].
- Dyskusiiia z pryvodu novoho formuluvannia poniattia "muzei". <http://prostir.museum.ua/post/42194> [in Ukrainian].
- Horak, Hanna. 2002. "Pamyat istorychna." In V. Lytvyn, V. Husiev, A. Sliusarenko et al. *Istorychna nauka: terminolohichni i pontatiinyi dovidnyk*, 281. Kyiv: Vyscha shkola [in Ukrainian].
- ICOM. 2019. Resolution № 1 "On sustainability and the adoption of Agenda 2030, Transforming our World". Paris: ICOM. https://icom.museum/wp-content/uploads/2019/09/Resolutions_2019_EN.pdf
- Institut orhanizuvav serii seminariv dlia ukrainskykh muzeinykiv u Polshchi. <https://uinp.gov.ua> [in Ukrainian].
- Kotler, Neil, Philip Kotler, and Wendy Kotler. 2010. *Museum marketing and strategy: designing missions, building audiences, generating revenue and resources*. Transl. from Engl. T. Oliinyk, T. Pyrohova, S. Riabchuk, R. Sviato. Kyiv: Stylos [in Ukrainian].
- Mizhnarodna rada muzeiv dala nove vyznachennia slovu "muzei". 2019. <https://supportyourart.com/news/street-art-museum> [in Ukrainian].
- "Muzei prymyrennia": navchalna prohrama ICOM pidkresliuie rol muzeiv u protsesakh pamyati ta stiikosti. <http://prostir.museum> [in Ukrainian].
- OPU pohodyv budivnytstvo rosiiskoho proiektu memorialu "Babyn Yar". Yevreiska hromada zaklykaie zakhysty ty tsvyntar. 25.12.2020. <https://bigkyiv.com.ua/opu-pogodyv-budivnytstvo-rosijskogo-proiektu-memorialu-babyn-yar-yevrejska-gromada-zaklykaye-zahysty-ty-tsvyntar/> [in Ukrainian].
- Revoliutsiia hidnosti: na shliakhu do istorii". 2019. (Naukovyi forum, 12.12–13.12.2019). Kyiv [in Ukrainian].
- Rudenko, Serhii. 2013. "Pro pamyatkoznavchi dystsyplyny." In *Aktualni problemy teorii i praktyky muzeinoi ta pamyatkozhoronoii diialnosti*, 188–202. Kyiv: NAKKKiM [in Ukrainian].
- _____. 2019. "4.3. Pamyatkoznavstvo yak nauka pro kolektyvnu pamyat. 4.4. Pamyatkoznavstvo yak navchalna dystsyplyna." In *Vstup do muzeieznavstva ta pamyatkoznavstva*, ed. O. Honcharova, S. Pustovalov, 268–86. Kyiv: Lira-K [in Ukrainian].
- Sarapina, Yevheniia. 2012. "Pamyat-slid: zvorotnyi bik polityk pamyati." In *Kulturni transformatsii v synkhronii ta diakhronii: teorii i praktyka : Tezy dopovidei mizhnarodnoi naukovoii konferentsii 24-27 veresnia 2012*, Kyiv, Ukraina (do 20-richchia kafedry kulturolohii), 88–9. Kyiv: Starodavnii svit [in Ukrainian].
- Verbytska, Polina. 2014. "Istorychni muzei yak chynnyk prymyrennia ta suspilnoho dialohu." *Historical and Cultural Studies* 1(1): 13–8 [in Ukrainian].

Oksana Bondarets

MUSEUMS: PRESERVING HERITAGE, COMPREHENDING PAST, FORMING IDENTITY

Perception of museums as space of co-operation between public and collections is rethought constantly, with primarily taking into account a sociocultural situation. It is reflected on the specifics of the direction of activity and determination of the mission of different museums.

Nowadays, scientists interpret the museum space as social space and regard museums as institutes of social memory (historical memory or cultural memory). Communication, interactivity, and participation are considered to be the main components determining the development of the modern museum.

The aim of this study is to analyse the strategy of determination of priority directions of the museum activity and the place and role of museums in the processes of memory.

Museums accumulate and translate the experience of a certain culture and the way they present this experience; it is a part of the complicated process of formation of the nation identity. Museum professionals often say that an important task now is to choose one and only line among the events and to create a common collective experience that in turn influences the self-identity of an individual. First, every museum must choose the educational strategy and define the priority directions of their activity.

The sharpest discussions in Ukraine concern the direction of the national museums. If a museum considers the priority direction of the activity organization of leisure, then the question is whether it can have the status of national. The function of leisure is important but cannot be basic; in fact, the essence of the museum is the function of cognition.

A special attention should be paid to the fact that a tendency of "walls without the museum," that is the museum without traditional collections, now undergoes substantial changes. Such museums afterwards begin to complete their own collection.

It is presently impossible to ignore such an important theme as the maintenance of the cultural heritage and digital transformation. Museums actively use multimedia technologies for the maintenance and popularization of the heritage. But a specific feature of the museum as an institution of storage, study, and

translation of subject forms of culture has not been lost. Museum objects themselves are the basis of adaptive and inculturation possibilities of the museum. In the epoch of globalization, a museum can create optimal terms for the cultural identification.

Presently our task is not consideration of certain historic events and their influence on forming the historic memory of the Ukrainian people. It is important to mark that potential of museums as grounds of proceeding in the national memory and Ukrainian identity considerable enough, but not exposed, and not only by regional museums.

The study and use of experience of the creation of complex narratives on difficult questions of history in the museums of the world are important enough for Ukrainian museum professionals.

Modern museums, while developing projects related to traumatic remembrances, questions of firmness, dialogue, problems of reconciliation in conflict periods of history, run into numerous problems but must not forget that these projects will assist a reflection among the public.

Keywords: museum, collection, theoretical museology, historical memory, cultural memory, cultural identification.

Матеріал надійшов 28.01.2021

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)